

Siketfajd-dürgésen.

Már régen kitolta picziny fejcskéjét a hóvirág a lomberdők szélén a földből; az alantabb fekvő erdők-től búcsút vett már a hó, a mezőkön javában folyik a szántás s a tavasz dalnokának, a mezei pacsirtának édes dalát a távolból is elhozza a tavaszi szellő. A melegen süttő napsugárban a legyek és szúnyogok milliói röpködnek. Mindezek a jelenségek megelégedett érzést keltenek a természetkedvelő kebelben. A természet felbredt álmából.

Minden élő lény örül a tavasznak nemcsak a már rügyező alantos erdőn, völgyben és mezőn, hanem a havasokban élő vadak is, így többek közt a siketfajd (Tetrao urogallus), mely szép hazánk Kárpátaiban és az erdélyi havasokban még szép számban található mint állandó vad a fenyvesekben, a törpefenyő régiójáig. Gyakran volt alkalmam egyes szép példányokat kirándulásaim alkalmával a törpefenyők közül is szárnyra kelve látni.

A tavasz az állatok világának szerelmi időszaka lévén, fokozottabb tevékenységre serkenti azokat, hisz a családalapítás főszerepet játszik minden élő lény életében.

Az ember, ki az állatok világába a kutatások és megfigyelések révén oly betekintést nyert már, hogy azok életét, viszonyait teljesen ismerheti, tudja, hogy mely állatot mikor, hol kereshet fel s miként kerítheti azt hatalmába.

Nagyon fontos szerepet játszik azonban ebben a mód, a melylyel az illető állatot megkeríteni igyekeznek.

Én a magam részéről semmiben oly nagy örömet nem találok, mint épen a vadászati módban, a melylyel a figyelmes és szemes vadat vadászati időben megközelíteni és elejteni képes vagyok. Mondhatom, hogy a megközelítés sikere, melylyel a vadászati szenvedélyt nagyobb részben kielégítve érzem, többet ér a vadnak ezt követő elejtésénél.

Legyen szabad tisztelt Nimród társaimhoz azon kérdést intézнем, hogy vadász-szenvedélyünk mikor van tetőpontján? akkor-e, midőn a fajdkakas dürgését meghallva, őt belopva dürgő helyzetben megpillantjuk, vagy mikor ezek után a lövéstől halálosan találva, lezuhan az ágról?

Mindenesetre akkor érzik szívük gyorsabb ütemben való verését, mikor a dürgő kakast legelőszőr meglátják.

Hisz velem történt meg első siketfajd-vadászatomon az, hogy a havas földön dürgő fajdkakas szemléletébe annyira elmerültem, miszerint elfeledkeztem fegyverem kezeléséről s a büszke Othello ép bőrrel távozott a dürgési helyről.

Egy ily dürgő fajd képe elfeledhetetlenül bevésődik a valódi és szenvedélyes vadász lelkébe, emlékeztetébe.

Az elmúlt év nagyhét szombatján négy tagból álló, vadászműnyek elbeszélésében kifogyhatlan vadász-társaságunk délutáni két órakor kocsin már útban volt szép hazánk magas bérczek övezte határszéle felé. Brassó megyének az égbe nyúló Bucsecs hegyóriásától nem messze fekvő Nagykőhavas mögött s magyarok által lakott Hátfalun át elérhető Kelebusc tető volt célunk tárgya. Hosszúfalui kocsin utaztunk, onnan pedig fel a Garcsin-patak festői, de kavicsos völgyén a Hosszú-völgyig szekéren.

Innen már a két napra való eleg- és bundaféléket lóhátra rakva, gyalogszerrel, már csak mászva folytathattuk utunkat felfelé.

Tekervényes hegyi ösvény vezetett fel a szép erdei réteken a »Csuklya« fenyővel sűrűn borított, üstalakú kúpja alá, honnan a hegyélen a csendőr és pénzügyőrök portyázó s a csempészek által kijárt úton, jobban mondva ösvényen, gyönyörű kilátást élvezve jobbról a Nagykőhavas, balról a Csukás kopár mészkőszirtjeire — haladtunk fölfelé.

Három órai fárasztó mászás után megérkeztünk a Kelebusc-tető aljába, közbe rövid pihenőket tartva a több helyen az ösvény mellett bugyogó kristályvizű forrásoknál. A Kelebusc fensíkját kivéve, erdőborította részei még magas hóval valának takarva, csak egyes nagyobb fenyők alján feketélt a föld. Már szürkült s így veszíteni való időnk nem lévén, hogy még az est folyamán a fajdok éjjeli szállását kifürkészessük, sietnünk kellett.

A magunkkal hozott két hétfalusi emberünknek az éjjeli szállás elkészítésére adott információ után magunkról minden fölös terhet levette, csak fegyverrel és töltegytartóval felszerelve, a csúcsnak oldalról való kikémlésére indultunk el.

Már-már kibukkant a csúcs a terebélyes fenyők és az óriási bükkfák lombtalan koronája fölött, midőn az őserdő csöndjét különös hangok látszottak megtörni. Szárnycattogáshoz hasonlók voltak e hangok, olyanok,

mint mikor két házi kakas verekszik, mindenik a maga jogát tartva előbbrevalónak. A hallott hangok irányába igyekeztünk, egymást követve egyik pajtásommal; a másik kettő balra elvált volt tőlünk.

Inkább kúszva, mint lépve, a legnagyobb ügyelettel, nehogy galy törjék el alattunk, közeledtünk a tető felé. S minő meglepetés! Közel a tisztás széle melletti fák alatt, a ritkás erdőben, a félhomályban két fekete nagy madár alakját pillantottuk meg, egymásnak esve, rugdosva és szárnyaikkal verve. Lábaink a földbe gyökereztek s egy pillanatra lélegzetünk is elállott, úgy, hogy szívünk gyorsabb verését is hallani véltük. Előttünk viaskodott az őserdő két szerelmes lovagja, a siketfajdkakas, kik itt esteli elülés előtt egymásra találva vívtak a babérért.

Mozdulni sem mertünk s mivel lőtávolságon túl voltak és szürkület is volt, némán szemléltük a valóban páratlan és ritka képet. Lövésre már azért sem gondolhattunk, mivel elhibázás esetén terveinktől talán búcsút kellett volna vennünk.

Igy tartott az pár perczig s ezalatt az éj kezdé leplét a környékre borítani, az egyes tárgyak körvonala már elmosódni látszott, a midőn egy erős burranást és suhogást hallottunk, mely a mellettünk lévő terebélyes fenyőóriásnál véget ért; egy nagy, fekete árny csapódott be a fenyő törzse mellé.

Tisztában voltunk a helyzettel, hogy a fajok egyike ezen a fán fog meghálni. Hogy vetélytársa merre, hová szárnyalt, azt megtudni nem voltunk képesek, de feltételeztük, hogy az is itt a közelben tért pihenőre.

A sötétben inkább tapogatódzva, mint menve, haladtunk a legnagyobb csendben lefelé, a merre tanyánkat véltük s ki is vehettük az időnként felcsillanó tűzfényből az irányt, mely felé tartanunk kellett. Húsz percznyi elővigyázatos menet után, melyet inkább botorkázásnak nevezhetünk, méltán, mert ekkor már koromsötétség környékezett, a tanyánkhoz megérkeztünk, hol hamarosan a tűz körül telepedtünk le, melynek a hegycsúcs felőli részét fiatal fenyők és galyakból készített hátvéd takarta el, nehogy a még ébren lévő fajokban gyanut keltsen s az óvatos és félénk madarak hajnali dürgésére befolyással legyen.

Másik két pajtásunk már korábban érkezett meg a tűzhez s majdnem írgy szemmel néztek bennünket az előadottak után.

Valóságos haditanácsot tartottunk, mindegyikünknek kijelöltük a helyét, négyen lévén, úgy, hogy egyikünk a csúcson bal, a másik jobboldalán, ketten pedig, a kik az este felszállott fajdkakast tudtuk, a középben határoztuk el a felmenetelt.

Ezalatt embereink a húsból, nyárson megsütve, izletes falatokkal kínáltak meg. Ennek, valamint a kulacsból pár jó pohár honi bor bevétele után, csendben, a magasan egymásra rakott fenyőgalyból készült ágy tetején bundáinkba burkolódzva, Morpheus karjaiba vetettük magunkat, meghagyva embereinknek, hogy a tüzet mérsékelten fentartsák a havason éjjel jelentkező hideg miatt. Azt főképp a lelükre kötöttük, hogy a midőn a hold a Nagykőhavas csúcsa mögött elmerülni készül, minden körülmények közt felkeltsenek.

Jó éjt pajtás! Jó éjt, hangzott a kis tanyán halkan. Azután mélységes csend lett, melyet a tűz pattogása szakított meg egy-egy pillanatra. Az éjjeli szél susogása hallatszott közbe, mely a fenyvesekben oly különösen sajátos; néha a magunkkal hozott ló prűszkölése törte

meg a csendet. Azonban az őserdő megelevenedni kezdett. Az alattunk elterülő sűrű mélységből az őszuta síró bőgése hallatszott fel, a szirtek felől a nagy suholy mély huhogása vegyült bele; oldalt gyereksíráshoz hasonló hangok, inkább nyöszörgés, melyet a borz hallat éjszakai kóborlása közben; s hogy a zene teljes legyen, a kuvik is megszólalt a tűz körüli fákon, majd itt, majd amott.

Oly hangvegyülék, mely párosulva az éj sötétjével, a még éjet szabadban nem töltött vadász idegzetét is próbára teszi, az erdőben lakó szellemeket vélvén babonás félelmében megnyilatkozni.

Alig bírtam valamit aludni az izgatottságtól, mely még az est óta ébren tartott s főképp azért, nehogy embereink elaludva, eddigi fáradságunk kárba vesszen.

Felültem helyemen s látom, hogy egyik emberünk ott bóbiskol a kialvófélben lévő tűz körül, míg a másik a tűz mellett összehúzódva ugyancsak alszik s teszi azt a három pajtásom is, kik annyira betemetkeztek bundájukba, hogy még arcuk sem látszott ki. Egyforma lélegzetvételük elárulta a mély álmot.

A félhold már az ég zenithjén jóval túl haladt le, alsó sarlója már a szirtes Nagykőhavas ormait látszék érinteni s mintha kelet felé világosodnék.

A tűz fénye felé tartva órámat, látom, hogy már itt az idő a felkészülésre.

Halk hangon költögettem társaimat és embereinket. Az álmukból felzavartak »még van idő« stb. kifejezéssel felelgettek; de én állhatatosan költögetve őket, végre hosszas nyújtózkodás, ásítózás után felkeltek. Szívélyes, halk »jó reggelt« után egy kerty szíverősítő és sietve övedzi fel kiki történetkáját, kézbe a fegyvert s elindultunk közös célunk felé.

Alig hallható léptekkel térünk ki az ösvényből a dürgési hely felé. Egyik jobbra, másik balra tart, mi ketten a középben. Egymástól elválva, úgy haladunk oldalt és fölfelé. Magam a fenyő felé tartok, melyet az este jól megjegyeztem s nemsokára kibontakoznak körvonalai a reggeli homályban, előttem állott a hatalmas fa, égfelé nyúló egész nagyságában, körülbelül 50 lépés távolban.

Egy vastag bükk által fődve, megállok, törzséhez támasztva fegyveremet. Szemem még csak az egyes fák körvonalaikat képes kivenni, de annál fokozottabb halló-érzésem. Még semmi nesz. Kelet felé a felhőkön bíbor-szín kezd feltűnni, a hajnal pirkad s lenn a mélységből felhallatszik a vadpatak távoli esésének zaja.

Körülbelül rövid félóra telhetett el, mióta állásomat elfoglaltam, midőn egyszerre a jelölt fenyőről egyes oly hangokat hallottam, milyen a kelepnek egyszeri verése, azután többszöri ismétlését e hangnak, kevéssel utána köszörtüléshez hasonló hangok hallatszottak s azután mintha egy lágy tárgy a földön gurulna.

Ez a dürgés, mondtam magamban örömittasan, eltaláltam a helyet. Diana segít!

Már világosodott. Fegyveremet lassan kezembe véve, fejemet a bükk mögül lassan fürkésztve kidugtam a fenyő felé s a kép, mely előttem feltárult, sebesebb keringésbe hozta véretem.

Ott állott előttem vadászvágyaim netovábbja, a dürgő siketfajd; nyakát előre nyújtva, szárnyait és farktollait szétnyitva, egy-egy lépést tett a kinyuló vastag fenyőágon.

Jól kivethettem minden részét. Izgatottságtól remegve húzódtam vissza a vastag bükk mögé, mely teljesen

fedett; fegyverem csövét lassan előre tolvá s azt a fa oldalához támasztva, végre a még folyton dürgő Othellót czélba vettem. Egy gyöngye érintés a ravaszon s a dörrenés után, átlátszó füstfelhő közt egy feledhetlen kép: — a fajt tompán zuhant le a hóáztatta földre.

Többszörösen visszhangzottak a bércek a fegyverdörejtől, mely máig is fülemben cseng.

Brassó, 1901. április hó 19-én.

Lázár Lajos.

A kutya-félék ivarok szerint való megnevezése.

Méhely Lajos Brehm-féle „*Állatok világa*“ című magyarító munkájában (22. füz.) idevágólag az alábbi érdekes nézeteinek ad kifejezést:

A farkas hímjét már *Fabián* József (Természeti história, 179', p. 495) „*kan*“-nak nevezi, de a nőstényére nem tud külön nevet. (»Ha valamely állatnak ura nem lehet maga, a' nyösténje segít néki. A *kan* farkas egyfelől hajtja és a *nyöstén* más felől; s ekképpen végre az elfáradt vad ketske, körmeire kerül«).

Arany János is ugyanígy különbözteti meg a két nemet (Toldi, ötödik énekében):

»Mert a mint a *nöstény* öltre ment s birokra,
Megszorítja torkát Toldi két marokra:

Akkor fogja Toldi, jót kanyarít véle,
És a *kanhoz* vágja, mely rohan feléje«.

Újabb vadászati irodalmunk a kutya-félék (kutya, farkas róka,) nőstényét „*szuka*“ néven emlegeti, a mely azonban nem más, mint a nőstény kutyának csaknem az összes szláv nyelvekben, de különösen a lengyelben és a tótban mostanság is ugyanebben az alakban használatos megjelölése. Ez általánosan ismeretes, de *Reichenbach* is bizonyítja, a ki »*Die Raubsäugethiere, 1852*« című munkájának 125. lapján a kutyának 96 nevét sorolja fel s ezek közt ezt is: »*Slavonisch, Polnisch: pess, Hündin: Ssuka*«.

A régibb magyar nyelvben a szuka szó teljességgel ismeretlen. A Nyelvtörténeti Szótár tanúsága szerint (III. 1893, p. 337) csak egy magánlevélben fordul elő (Magyar Leveles Tár, II 2.) ilyképen: »*Wisel gondot az daro dolgára es az zuka ytatasara ys*«. Hogy ez a zuka csakugyan nőstény kutyát jelent-e, az épen nem bizonyos, mert hiszen a kutyát nem szokás itatni, oly mértékben pedig épen nem, hogy itatását valakinek különös gondjába kellene ajánlani. *Szinnyei* József Tájékoztatójában (II, 1898, p. 608) mindössze is egy határo-

zott adatra akadunk, nevezetesen Hajdú-Szovátán ismerték a szuka szót említett jelentésében.

A második, általános adatnak (Székelyföld) nem tulajdoníthatunk fontosságot, mert bizonyos, hogy a szuka szó a Székelyföldnek legalább nagyon sok vidékén teljesen ismeretlen.

Ugyanígy állunk a Dunántúllal is, a miből mintha az tűnnék ki, hogy ezt a szót a magyar nép legfeljebb a tótsággal ölelkező vidékeken ismerheti. Erre vall *Hanák* János könyve is, (Természetrész I., 1848), melynek 70. lapján többször is szó esik a szukáról. A szuka szó tehát, a nélkül, hogy bármikép is idomult volna a magyar nyelv szelleméhez, nyelvünk tisztaságának a rovására került irodalmunkba s így — triviális értelmét nem is tekintve — semmikép sem nyeresége nyelvünknek. E helyett sokkal megfelelőbb az ősmagyar „*emse*“, melyet tiszta magyar vidékeken nemcsak a kocza helyett, hanem a Magyar Tájszótár tanúsága szerint (I. k, p. 488) Tolna- és Zalamegyékben, sőt a Palóczság közt is mindenféle nőnemű állat (szamár, madár, nyúl) megjelölésére használnak.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

B. L. földbirtokos úrnak. Apró szívességeket mindig szívesen teszünk lapunk barátainak. — Mi *dr. Máthé Lajos* fogorvost ajánlhatjuk. Tessék őt felkeresni, bizonyára segíteni fog baján. Mostani műterme (régii lakásáról elköltözött): *Váczi-utca 34. (Klotild-palota.)*

V. I. úrhölgynek. A „*Minden él*“ cz. dolgozatát besoroztuk. Üdvözet.

Emilia. Nevét kérünk.

B. P. Baja. Legközelebb válaszolunk. Most helyhiány miatt nem lehet.

B. hadnagy úrnak. *Gustav Fückert Weipert.* Tessék árjegyzéket kérni.

Egy igen finom alig használt 16-os kaliberű, remekül vésett lankaster-fegyver (Springer bécsi udvari puskaműves készítménye): vadászat felhagyása miatt eladó. Bővebbet a szerkesztőségben.

Egy Winchester golyós fegyver 35 forintért eladó. Czim a szerkesztőségben.

„Utmutatás a növénygyűjtéshez“. Igen gyakorlatias, ajánlható mű, ára 60 fillér.

Egy 450 forintos pompás 16-os kaliberű angol sörétes-fegyver vadászat felhagyása miatt 175 forintért eladó. Bővebbet a szerkesztőségben.

FOTO-CZINKOGRAFIAI MŰINTÉZET.

MŰÖSSZETI SOKSZOROSÍTÁSOK.

Clichéék folyóiratok, könyvek, árjegyzékek és tudományos művek számára.

Kitűnő kivitelben, legjobb módszerek szerint előállítva.

— Jutányos árak. —

Czim csakis: BUDAPEST, VI. ker., Király-utca 30. szám.

TELEFON: 18—99.

„A TERMÉSZET“ szerkesztősége és kiadóhivatala: Budapest, II., Donáti-utca 7. dr. Lendl Adolf intéze-e.

5602.901. Nyomatott Markovits és Garainál, Budapest, Lázár-utca 18.